

Atskaite par dalību GEOPA-COPA un Eiropas Komisijas rīkotajā seminārā par balsta un kustību aparāta traucējumiem strādājot lauksaimniecībā

7.-10.06.2012., Māstrihta

Biedrība „Latvijas Zemnieku federācija (LZF)” komandēja Agnese Hauku un Sarmīti Babāni kā LZF pārstāves piedalīties *Geopa-Copa* seminārā par darba drošību lauksaimniecībā strādājošajiem, kas notiek Māstrihtā (Maastricht) Nīderlandē 2012. gada 7.- 10. jūnijā.

Aprakstu sagatavoja Agnese Hauka (Latvijas Zemnieku federācija).

Izskatāmais jautājums: Lauksaimniecības nozare, nodarbinātība, balsta un kustību aparāta traucējumi (MSD), strādājot lauksaimniecībā

Rezumējums:

Geopa – Copa prezidents Chris Botterman atklāj semināru, norādot, ka šajās dienās seminārā tiks diskutēts par balsta un kustību aparāta traucējumiem, kā arī darba drošības jautājumiem lauksaimniecībā Eiropas valstu ietvaros.

LTO Netherlands valdes loceklis un LLTB valdes priekšsēdētājs Noud Janssen sveic klātesošos Nīderlandē, sniedzot pamatinformāciju par Nīderlandes lauksaimniecības nozari. Pats ir uzņēmējs, kuram pieder putnu fabrika un tiek ražotas olas. Valsts sekmē spēcīgu ekonomisku un sociālu pozīciju lauksaimniecības uzņēmējiem. 70% zemes tiek izmantota lauksaimniecībai un dārzkopībai. Lauksaimniecībā ir nodarbinātas 660 000 personas. Lauksaimniecība veido 10% no nacionālā kopprodukta. Eksporta apjoms ir 60 miljardi EUR. Pēdējos 3 gados, neskatoties uz krīzi, ir izdevies kāpināt valsts eksporta apjomus.

Valsts mērķis ir – iedzīvotājiem ir jābūt lepnēm par lauksaimniecību un mežsaimniecību. Valstī 60% lauksaimnieki ir NVO biedri, ar ko viņi lepojas. 2011. gadā NVO biedru skaits ir palielinājies.

LTO Nederland ir jumta organizācija 3 reģionālām lauksaimnieku organizācijām – LTO Nord, LLTB, ZLTO, un 15 nozaru organizācijām. Nacionālā lauksaimnieku organizācija izdot informatīvu nedēļas izdevumu, sniedz konsultācijas reģionālo organizāciju biedriem, izdot nozaru elektroniskos izdevumus, ik dienu publicē informāciju mājas lapā, ir izveidots savstarpējs sadarbības tīkls, izdod informatīvas brošūras, organizē reģionālas tikšanās.

Nīderlandē lauksaimniecībā šobrīd kā izaicinājums un aktualitāte ir pārtikas ķēžu attīstība un vides jautājumu risināšana (bioloģiskā dažādība, klimata izmaiņas, dzīvnieku labturība...). Ir nepieciešams veicināt lielāku sadarbību starp lauksaimniekiem un viņu iesaistīšanos pārtikas ķēdēs.

Valdība ir izvirzījusi 9 nozares, kas ir būtiskas valstij, no kuriem divi ir dārzkopība un resursu ieguve. Ir izveidots „*The duch growth diamond*”. Tiek runāts par inovācijām, zināšanām, uzņēmējdarbības garu kā vitāli svarīgu holandiešu ekonomikā, nodarbinātībā un veselībā un tiek pieprasīta globāla pārtikas drošība. Esošā lauksaimniecības pozīcija: Nīderlandē ir vadoša starptautiskā pozīcija lauksaimniecībā un lauksaimniecība ir Nīderlandes ekonomikas dzinējspēks. Piesaistīt publisko atbalstu ir izaicinājums. Tiek plānots attīstīt inovatīvas un ilgtspējīgas pārtikas ražošanas sistēmas, pievienot augstu vērtību,

fokusējoties uz inovācijām, veselību, ilgtspējību, garšu un izdevīgumu. Valsts mērķis ir attīstīt vadošo starptautisko pozīciju, eksportējot produktus un veidojot integrētas risinājumu sistēmas.

Nākotnē raugoties, prioritāte ir bioloģiski balstīta ekonomika, saules enerģija u.tml.

Nākotnes lauksaimniekam ir jābūt uz tirgu orientētam, atbildīgam par paša lēmumiem, jābalansē starp efektivitāti un ilgtspēju, jāsadarbojas ar kolēģiem, pārtikas ķēžu partneriem, zinātniekiem, pilsoņiem un valsts iestādēm.

Venlo Greenpark izstāde *Floriade* – izstādes, kas notiek reizi 10 gados, mērķis ir sekmēt zinātniskos atklājumus lauksaimniecības nozarē, veicināt inovācijas. Šo parku veidoja un finansēja 60 pašvaldības.

Shengli Niu, International Labor Organization (www.ilo.org/safework), ieskicē darba drošības drūmo ainu pasaulē. Pasaulē ir 3,27 miljardi darba spējīgo un 1,34 miljardi ir nodarbināti lauksaimniecībā (2011. gada dati). 95% lauksaimniecībā nodarbināto pasaules iedzīvotāju nav pieejama nekādas darba aizsardzības sistēmas. Vairums no lauksaimniecībā nodarbinātajiem atalgotajiem darbiniekiem nav pieejama sociālā aizsardzība. Visvairāk lauksaimniecībā nodarbināto ir jaunattīstības valstīs. Eiropā un Ziemeļamerikā tie ir mazāk kā 5%. Arī Eiropā ir liela atšķirība starp lauksaimniecībā nodarbināto īpatsvaru starp dažādām valstīm. Pasaulē notiek 321 tūkstoši nāves gadījumu darba vietās. Ik gadu 40 tūkstoši cilvēku mirst no saindēšanās ar pesticīdiem, 3 līdz 4 miljoni cieš no saindēšanās ar pesticīdiem. Lauksaimniecībā vairāk tiek nodarbināti jauni un veci cilvēki, sievietes, migranti. Liela daļa lauksaimniecībā nodarbināto ir bērni. 70% no nodarbinātajiem bērniem strādā lauksaimniecībā, 80 miljoni 5-14 gadus jauni bērni strādā grūtākos lauksaimniecības darbus un tos nepasargā nekādas sociālās iemaksas un atbalsti. Starp darbā gūtām traumām MSDs ir 40% un to rezultātā darbinieki ne tikai cieš sāpes, samazinās viņu ienākumi, palielinās medicīnas izdevumi, bet arī darba devējiem tā ir dīkstāve, papildus izdevumi un mazāki ienākumi. Gan darba devējs, gan darba ņēmējs ir ieinteresēts risināt darba drošības jautājumu. Lai samazinātu MSDs ir vairāki profilaktiski pasākumi, starp kuriem ietilpst darba devēju un darbinieku izglītošana, atbilstošas darba vietas izveide.

Eiropas Savienībā lauksaimniecībā nodarbinātie visbiežāk (62%) tiek pakļauti vienveidīgām plaukstu un roku kustībām, 45% strādā grūtās vai nogurdinošās pozās, 35% ir jāceļ smagus priekšmetus, 25% sūdzas par sāpēm krustos, 23% - par muskuļu sāpēm (2005. gada pētījuma rezultāti).

Papildus informatīvie materiāli:

- *Fatality rate in Agriculture/ Fatality rate in all industries.*
- *International Occupation and Healths information centre.*
- *Encyclopedia of occupational health and safety.*
- *Ergonomic approaches to the prevention of work-related musculoskeletal disorders.*

Ad de Roij, Nīderlandes sociālo partneru organizācijas „Stigas” pārstāvis, informē par Geopa-Copa veikto aptauju par darba drošību lauksaimniecībā Eiropas Savienības dalībvalstīs. Aptauja tika veikta 2012. gada februārī un tika saņemtas 19 valstu aizpildītas anketas. Informāciju par Latviju sagatavoja Sarmīte Babāne.

Aptaujas rezultātā tika secināts, ka sociālajiem partneriem būtu vairāk jāstrādā, lai palielinātu zināšanas par MSD riskiem, kā arī jākonkretizē preventīvas politikas daudzu sektoru uzņēmējos.

Veerle Hermans, IDEWE Ergonomikas departamenta vadītāja, iepazīstināja ar projektu, kā ietvaros tika apkopoti labās prakses piemēri veselības un drošības uzlabošanai darbā. Projektā iesaistījās 6 dalībvalstis un tika apkopoti 143 labie piemēri par dažādiem pašu lauksaimnieku inovatīviem risinājumiem darba drošības sfērā. Tiek plānots sagatavot jaunu projekta pieteikumu un tiek uzrunāti potenciālie projekta partneri.

Emma Terander, Zviedrijas Mežsaimniecības un lauksaimniecības darba devēju federācija

Zviedrijā lauksaimniecības nodarbināti mazāk kā 1% darbspējīgo. No visiem valsts uzņēmumiem tie ir apmēram 10%. Vairāk kā 90% lauksaimniecības uzņēmumu nav darbinieku. Likums nosaka, ka katram darba devējam ir jāinformē par darbā gūtiem negadījumiem. 2010. gadā bija 9075 nelaimes gadījumi visos sektoros, no kuriem 50% bija MSD. Tikai 20 nelaimes gadījumu bija lauksaimniecības nozarē, kas ir 0,5% no visiem nelaimes gadījumiem Zviedrijā. Zviedrijā ir gan valsts iestāde, kas uzrauga darba drošības jautājumus, gan arī NVO, ko vada un finansē sociālie partneri. Viņu mērķis ir paplašināt zināšanas par veselības un drošības jautājumiem.

Zviedrijā ir izveidota apdrošināšana darbiniekiem pret darba traumu riskiem. Ir izveidota mājas lapa, kur ziņot par nelaimes gadījumiem meža darbos. Zviedrijā ir vairākas organizācijas, kuras strādā ar darba drošības jautājumiem. Ir izveidota *Agricultural H&S Award*, kurā balva ir 3000 EUR. Notiek privātas iniciatīvas, piemēram, septiņi darba drošības eksperti sniedz konsultācijas lauksaimniekiem. Projektu uzsāka 2007. gadā. Projekta ietvaros lauksaimniekiem ir pieejams 2 stundu pakalpojums bez maksas, darba drošības eksperti ierodas un apskata saimniecību, vērš uzmanību uz riska vietām un to novēršanas pasākumiem. Kad organizācija piedalās kādos pasākumos un izstādēs, vismaz viens eksperts tiek aicināts līdzi, lai biedri redzētu, ka darba drošības jautājumi tiek uztverti ļoti nopietni.

Zviedrijas zemnieku federācija organizēja nacionālu kampaņu ar mērķi samazināt nelaimes gadījumu lauksaimniecībā līdz 2013. gadam. Ir izglītoti 180 padomdevēji, kuri palīdz lauksaimniekiem ievērot darba drošību saimniecībās. Liela uzmanība tiek pievērsta tieši bērnu drošībai saimniecībās, jo pēdējos gados ir bijuši vairāki letāli negadījumi. Projekts „Sakert Bondfornuft”. Arī šajā projektā ir paredzētas 2 stundu konsultācija bez maksas. Izmantojot abus projektus, sanāk, ka katrs lauksaimnieks var iegūt 4 bezmaksas pakalpojumu stundas darba drošības jautājumos. 2011. gadā 1100 lauksaimnieku izmantoja iespēju izglītoties un izmantot pakalpojumus. Pasākumus darba drošības jautājumos finansē apdrošināšanas fonds, kas ir izveidots un organizācijas biedri.

Zviedrijā ir cieša valsts un NVO sadarbība darbinieku izglītošanā par darba drošības jautājumiem. Par to tiek atklāti un publiski runāts. 2011. gadā lauksaimniecības saimniecībās bija 17 nāves gadījumu, no kuriem 5 gadījumos bojā gāja bērni. Kopumā valstī visās nozarēs bojā gāja 57 darbinieki.

Zviedrijā MSD tiek iekļauta kā viena no traumām, kas iegūta darba gaitā, bet tas netiek uzskatīts kā nelaimes gadījums. Katram darba devējam ir jānodrošina un jāapmaksā apdrošināšana katram darbiniekam. Apdrošināšana tiek izmantota, ja darbinieks darbā ir guvis kādu traumu.

Pedro Delgado, Spānija, informē par veselības un drošības prevencijas pasākumiem Spānijā. Nacionālā komisija darba drošības un veselības jautājumos darba vietās (valsts sociālais partneris, kurš ierosina papildinājumus likumdošanā) ir izveidojusi divas darba grupas lauksaimniecības nozarē un arī MSD jautājumiem. Lauksaimniecības grupa tika izveidota 2011. gada oktobrī un tā analizē nelaimes gadījumus, MSD darbā un ierosina izmaiņas likumdošanā. Šai darba grupai ir izveidotas apakšgrupas,

kuras strādā pēc vajadzības – informācija un apmācības, nelaimes gadījumi.

Tāpat arī šos jautājumus risina Valsts institūts drošības un higiēnas jautājumos, izveidojot informatīvu mājas lapu (www.insht.es). Spānijā ir 600 eksperti, kuri strādā pie veselības un drošības jautājumiem lauksaimniecībā.

2011. gada martā Spānijas valdībā tika iesniegts priekšlikums „Rīcības plāns darba MSD samazināšanai”, un tas tika apstiprināts. Tas ietver nelaimes gadījumu analīzi, rīku, metožu un materiālu, kas balstīti uz ergonomiku, attīstīšana, veidot un stiprināt apvienības ar zinātniskām institūcijām un organizācijām, kā arī veicināt dažādu projektu ieviešanu, īstenot plānot kampaņu sadarbībā ar Darba un sociālās drošības inspekciju.

Darba grupa MSD jautājumos strādās pie informācijas analīzes par MSD valstī, tiks izvērtētas metodes, rīki un informatīvie materiāli, kas saistīti ar MSD, kā arī veicināt sadarbību starp uzņēmējiem un valsts institūcijām. Šī darba grupa strādās īslaicīgi un darbu uzsāks 2012. gada 11. jūnijā.

Papildus informatīvie materiāls: *Body part affected by MSDs by sector.*

Gilles Debaire, Valsts lauksaimnieku arodbiedrību federācija (*Federation Nationale des Syndicats d'Exploitants Agricoles (FNSEA)*), informē, ka Francijā ir 35 reģionālie apdrošināšanas veidi. Negadījuma apdrošināšanu ir jānodrošina un jāsedz darba devējam un tā ir atkarīga no nodarbošanās veida, pamatojoties uz katrā sektorā pastāvošiem riskiem. Apdrošināšana ir jāiegādājas arī sezonas darbiniekiem tāpat kā pilna laika nodarbinātajiem, ja viņi strādā vairāk kā 6 mēnešus.

Tiek strādāts pie informācijas sagatavošanas par MSD, ir sagatavotas vairākas brošūras ar informāciju par MSD un to prevencijas pasākumiem. Tiek izvērtēti arī jauni riski, kas varētu rasties mūsdienu tehnoloģiju izmantošanas rezultātā. Ir izveidots statistisks apskats par negadījumiem lauksaimniecībā 2005. – 2009. gadā (*Observatoire des troubles musculo-squelettiques des actifs agricoles 2005–2009*) un izstrādāts drošības un veselības rīcības plāns 2011. – 2015. gadam (*Sante-Securite au Travail. Plan 2011–2015*). Dažādu aktivitāšu rezultātā Spānijā ir izdevies samazināt nelaimes gadījumu skaitu lauksaimniecības nozarē.

Sociālie partneri un valsts institūcijas 2008. gadā parakstīja vienošanos par sadarbību un koordināciju darba drošības jautājumu risināšanā lauksaimniecības nozarē. Tiek īstenoti pasākumi, lai samazinātu MSD nozarē strādājošos uzņēmumos. Ir izstrādāta brošūra, kas vizuāli parāda MSD ietekmējošās ķermeņa daļas un min galvenās lietas, kā uzlabot veselību un drošību strādājot. Tika rīkota nacionāla informatīva kampaņa par darba nosacījumiem, kā rezultātā ir izveidotas 6 īsfilmas, kurās ironiski norādīts uz nepieciešamību izvēlēties pareizu pagērbu un aprīkojumu dažādos lauksaimniecības sektoros.

Mate Csizmadia, Ungārijas nacionālā Lauksaimniecības kooperatīvu un ražotāju federācija (www.mosz.agrar.hu), informē par veselības un drošības jautājumu ievērošanu un ieviešanu Ungārijā. Valstī nav noteikta konkrēta definīcija priekš MSD. Darba drošību uzrauga Ungārijas darba inspekcija un Ungārijas Arodslimību institūts. Darba devējiem ir jānodrošina darba vides risku izvērtēšana, iekļaujot aprīkojuma, darba materiālu, darba apstākļu izvērtēšanu, ko uzrauga darba inspekcija. Valstī ir noteikti īpaši nosacījumi „jūtīgai riska grupai”, kas ietver jauniešus, grūtnieces u.c. 98,5% darba devēju nodrošina veselības pārbaudes saviem darbiniekiem, 78,9% no MVU izmanto ārpakalpojumus. 2011. gadā tika noteikti darba drošības nosacījumi likumdošanā.

Ludmilla Todorova, Bulgārijas Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome, informē par statistikas datiem Bulgārijas lauksaimniecībā (*skatīties prezentāciju, kurā ir ļoti detalizēta informācija*). Kopš 1997. gada ir spēkā likums „Veselība un drošība darbā”. Ir pieņemts darbaspēka kods un sociālās apdrošināšanas kods, kas regulē sociālās drošību un tiesības arodslimību un negadījumu gadījumos. Darbiniekiem ir tiesības saņemt finansiālu kompensāciju, arī cietušā radnieki var saņemt 1 – 2 algu apmērā atbalstu, lai varētu palīdzēt cietušajam. Arī Bulgārijā ir liels dokumentācijas daudzums, kas uzņēmējiem ir jāaizpilda, kas ir būtisks administratīvs apgrūtinājums. Bulgārijā MVU ienākumi nesedz produkcijas ražošanas izmaksas, tāpēc viņiem ir ļoti svarīgi atrast papildus finansu līdzekļus, lai veicinātu darba drošības jautājumu aktualizēšanu valstī. Tiek gatavota e-apmācību programma *Leonardo da Vinči* programmas ietvaros, kā rezultātā tiek risināti darba drošības jautājumi.

Agnieszka Rolewska, Polijas lauksaimniecības darba devēju federācija, un Danuta Kozusznik, Polijas lauksaimnieku apvienību un lauksaimnieku organizāciju apvienība, informē par Polijas Darba drošības institūta darbību, kā galvenie darbības virzieni ir zinātniskā darbība, rehabilitācija, ārstniecība un apmācības. Informē par Institūta īstenotu projektu, kā ietvaros ir izstrādāts MSD definīcijas priekšlikums. Institūts veic aptaujas par MSD riskiem, uzdodot jautājumus lauksaimniekiem par smagumiem, augstumiem, sajūstām sāpēm, tādējādi izvērtējot MSD situāciju lauksaimniecībā. Polija piedāvā savu pieredzi citu valstu institūcijām, jo Polija ir uzkrājusi lielu pieredzi tieši MSD izvērtēšanā. Apdrošināšanas statistika liecina, ka 21% no traumu gadījumiem ir saistīts ar MSD. 15% no apdrošināšanas atlīdzībām ir saistītas ar darba kavējumiem MSD rezultātā. Darba devējam ir jāiegūst zināšanas par darba drošību pašam un jāapmāca savi darbinieki. Darba devējs sadarbojas ar ārstu, kurš pirms darba uzsākšanas izvērtē, vai konkrētais darbinieks var strādāt noteiktu darbu. Ir izveidota asociāciju, kura izvērtē saimniecības darba apstākļu piemērotību drošiem darba apstākļiem.

Antonio Cammarota, Eiropas Komisijas pārstāvis, iepazīstina ar sagatavoto direktīvu par MSD novēršanas pasākumiem lauksaimniecībā. Lietas, par kurām šobrīd ir jādiskutē ES dalībvalstīm, ir demogrāfijas izmaiņas, Eiropas ekonomikas sektorālās izmaiņas, dažādi preventīvas pasākumi risku novēršanā.

EK piedāvā precizēt pirms 20 gadiem sagatavotajā direktīvā minētos riskus. Jaunās direktīva būtu horizontāla (ne sektorāla) un mērķorientēta, un šajā direktīvā netiktu iekļautas psiholoģiskie riska faktori. Mikrouzņēmumiem un MVU būtu jāveic sākotnēja darba vietas izvērtēšana, izmantojot pārbaudes lapas, izvērtējot, vai kāda darba veikšana var sekmēt MSD. Kā priekšrocības šai direktīvai tiek minētas Eiropas likumdošanas paplašināšana, procesa vienkāršošana, atsaucis tekstu samazināšana, ieviest mīkstināšus pasākumus, kas atbalsta nereglamentējošo iniciatīvu. EK pārstāvis piekrīt, ka ir jānodala un jānosaka riski un traumas, kas gūtas darba laikā un kas – ārpus darba.

Izskatāmais jautājums: OSHA

Rezumējums:

Brenda O'Brian, Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras (OSHA) pārstāve, iepazīstina ar ES iestādi (www.osha.europa.eu), kas tika izveidota ar mērķi īstenot kampaņas, preventīvus pasākumus, veicināt sadarbību un pētījumus darba drošības jautājumos. Iestādes valdē ir pārstāvji no valdībām, darba devējiem un darbiniekiem. Organizācija sadarbojas ar dažādām organizācijām no visas pasaules. Informatīva mājas lapa <http://www.healthy->

workplaces.eu/lv/hw2012. Informācija, kas tieši saistīta ar lauksaimniecību, ir pieejama <http://osha.europa.eu/lv/sector/agriculture/index.html>. Īpaši informācija par MSD lauksaimniecībā ir pieejama <http://osha.europa.eu/lv/sector/agriculture/msds>.

Eiropas mājas lapa darba drošības jautājumos

<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0611018s/it0511019q.htm>

Kopsavilkums/ ieteikumi nākamajam darbam:

- Nīderlandē 60% lauksaimnieki ir NVO biedri;
- Nīderlandes mērķis ir attīstīt lauksaimniecības vadošo starptautisko pozīciju, eksportējot produktus un veidojot integrētas risinājumu sistēmas;
- Nākotnē raugoties, prioritāte ir bioloģiski balstīta ekonomika, saules enerģija.
- Nākotnes lauksaimniekam ir jābūt uz tirgu orientētam, atbildīgam par paša lēmumiem, jābalansē starp efektivitāti un ilgtspēju, jāsadarbojas ar kolēģiem, pārtikas ķēžu partneriem, zinātniekiem, pilsoņiem un valsts iestādēm.
- Pasaulē ir 3,27 miljardi darba spējīgo un 1,34 miljardi nodarbināti lauksaimniecībā (2011.g.dati).
- 95% lauksaimniecībā nodarbināto pasaules iedzīvotāju nav pieejama nekādas darba aizsardzības sistēmas.
- Pasaulē notiek 321 tūkstoši nāves gadījumu darba vietās. Ik gadu 40 tūkstoši cilvēku mirst no saindēšanās ar pesticīdiem, 3 līdz 4 miljoni cieš no saindēšanās ar pesticīdiem. Tiesa, lielākoties jaunattīstības valstīs.
- Ungārijā 98,5% darba devēju nodrošina veselības pārbaudes saviem darbiniekiem, 78,9% no MVU izmanto ārpakalpojumus.
- Bulgārijā tiek gatavota e-apmācību programma *Leonardo da Vinči* programmas ietvaros, kā rezultātā tiek risināti darba drošības jautājumi.
- Polija piedāvā savu pieredzi citu valstu institūcijām, jo Polija ir uzkrājusi lielu pieredzi tieši MSD izvērtēšanā.

Agnese Hauka

Paraksts

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ
EIROPAS SAVIENĪBA